

nem kötné a visszautasított nyilatkozat megtevőjét, nem maradna viszont függőben az a kérdés, hogy lesz-e hatása a nyilatkozatnak.

De lege lata az elmondottak szerint a kölni főtörvény-székekkel tartok.

Dr. Löw Tibor.

Néhány teoretikus megjegyzés a valorizációs javaslat jogi alapproblémáihoz.

A gyakorlat képtelen a valorizáció problémáját megoldani, ez volt évek óta a harci kiáltás; a bíróságot nem szabad a hatáskörébe nem tartozó feladat elé állítani hangzott, és ime megindul a törvényalkotás gépezete, de vele egyidejűleg felzug a tömeg, vissza a „helyes utra“ a bírói cognitív utjára.

Furcsa és groteszk játék ez, mélyen jellemző a korra, de egyenesen megszégyenítő a jogászság egyetemére; hogy hovatovább 11 évi vajudás után odáig sem tudott eljutni, hogy legalább a probléma lényegét meglássa. Ugy vagyunk vele, mint az orvosok, akik a rákot akarják gyógyítani, noha még a bacillusra nem jöttek rá.

A valorizációs probléma egy furcsán kettős éltű probléma, amelyet ezért nehéz akár a jog, akár a gazdasági élet eszkö-zével gyógyítani.

Érzi ezt a mi javaslatunk is, amely nemcsak az azt szignáló miniszterek elgondolása szerint, de ténylegesen is két teljesen külön részre esik szét, amely csak össze van gabajítva, nem is annyira a javaslat, mint az élet által, egy jogi részre és egy gazdasági részre. Természetes az, hogy a gazdasági része a javaslatnak már a plakátharc utját is megjárta, annyit beszéltek és írtak róla, mint a rossz hírű farsangi királynőről, míg a jogi rész úgy jár, mint e királyné sarokban kuksoló keszeg lovagja, aki után ma már varju sem károg.

Egyes javaslatok elkészítésére a látszat szerint nem áll elég idő rendelkezésre, az azt készítők számára; aminek oka aztán az, hogy a javaslatok egészen, eltekintve tartalmuktól, külső megjelenési formájukban sem válnak diszére az azt kibocsátó miniszteriumoknak, jelen javaslatnál pláne az augarok még azt is konstálhatják, hogy a pénzügymiziszter készítette javaslatához az igazságügyminiszte-

rium csinálta az indokolást s tegyük mindjárt hozzá azt is, hogy ez indokolás törvénszövegezési szempontból, sajnos jóval szerencésebb munka, mint maga a javaslat szövege.

A valorizációs probléma, mint már fentebb említettem, kettős probléma, van gazdasági része és van jogi része. A jogi része, egy tisztán subsidiárius elem, amelynek egyedüli alapja annak a kutatása, hogy miképpen lehetne ennek a gazdasági formának jogi köntöst adni, melyik volna az a jogelv, melynek segítségével a háboru és a forradalmak ütötte sebek gyógyíthatók volnának. A „Magyar Jogi Szemle“ ez év márciusi számában ezt írtam: „Kell keresni egy magánjogi teoriát. Egy a magánjogban született eszme- és gondolatkört, amely összhangban van az általános életfelfogással és lehet, hogy a gazdasági étellel is, de amely tisztán levezethető akár a régi római jogból, akár az azokból kifejtett partikularis nemzeti magánjogokból. Ezen jogteoriából, amely a dolgozó szoba hüvös, teoretikus, számító, mérlegelő laboratóriumában keletkezett, kell felépíteni azt az új jogrendszert, mely az életnek kell, hogy irányítója legyen“.

Ezen új jogi teoria kiépítésére nálunk, sajnos mindezekig semmi sem történt.

Egész valorizációs gyakorlatunknak legfőbb hibája és eredendő büne az volt, hogy nem épített helyes jogalapokra, talán prezízebben, hogy nem látott a dolgok mélyére.

A legutolsó időkig a gyakorlat mindig kettős uton haladt, be nem látva annak a régi bibliai axiomának igazságát, hogy csak egy az egyedül idvezítő út. E két út volt a „vétkeesség és késedelem“ tana és azon vélelem, amelyet Schusztter Rudolf így definál, hogy a valorizáció előfeltétele *csakis* a pénzérték időközbeni nagymérvű csökkenése. E két tan, amelyek közül a második prima vista megállapíthatólag „haladottabb“, a valorizáció szelleméből és gondolatköréből folyóbb, nem időrendbeli egymásutániságban, hanem egymás mellett érvényesülnek az eddigi judicaturában. Hiába érezte és hangsúlyozta mindenki a jogirodalomban, hogy „a vétkeességi és késedelmi“ tan csak tapogatózó lépés volt, amely ma már egy rég túlhaladott álláspont, a Curiának különösen a IV. és VII. tanácsai majdnem konzekvensen kitartottak ezen álláspontjuk mellett és ezzel „teoretikus“ ellentmondásba kerültek a 87. számú teljesülési döntvénnyel, amely a baleseti járadéknál a felértékelést a megváltozott gazdasági viszonyok és pénz leromlás alapján rendelte el. Hangsúlyozom, hogy ez az ellentmondás csak teoretikus, mert eme döntvény sem tett elvi kinyilatkozást a valorizációs egész komplexum mikénti meglátására és nem is akarta, hogy ő legyen az, aki a vitát ezzel a kérdéssel kapcsolatban végleg lezárja. Pedig ez a második vélelem

Schuszter Rudolf szövegezésében sem felel meg teljesen, a ma leghaladottabbnak elfogadott, a német B. G. B. 242. §-án alapuló Treu und Glauben elvének, de minden esetre bele esik abba a gondolatkomplexumba, amit durva jogászai egységesítéssel méltányossági valorizációs gondolatkörnek szoktunk nevezni. A fentiek után arra a konklúzióra kell jutni, hogy a magyar jogfejlődés adta bázisokon jó törvényt alkotni e bifurkációból kifolyólag igen nehéz, mert egy a jó törvényhez, mint az egészséges joggyakorlathoz, kell egy egységes és pregnáns jogteoretikus elgondolásos koncepció. Kell az, hogy végül tudatára jöjjünk annak, hogy a vétkesség és késedelmi elmélet teljesen megbukott és anakronizmus 1925-ben még olyan határozatokat hozni, mint a P. VII. 6671. és 6680/1925. számú ítéletek, amelyek szerint „valamely pénzkövetelés valorizálásának akkor van helye, ha az adós az esedékessé vált pénztartozásnak megfizetése körül pusztán fizetési késedelmet meghaladó vétkesség terheli.“ Természetes, hogy ugyanilyen anakronizmus a javaslat 10. szakaszának 3-ik bekezdése, ahová a joggyakorlatból boldog diadallal vonul be „a vétkes késedelem“.

A teoretikus bázis hiánya, illetve pro foro interno ki nem dolgozott volta a különben sikerült indokolásnak nagy szépséghibája.

Az indokolás hivatkozik arra, hogy Magyarországon kívül három államban, u. m. Németországban, Lengyelországban és Ausztriában volt valorizációs akarás, elfelejtve azt, hogy az egész valorizációs probléma a háborús magánjognak végső láncszeme és így összefügg, illetve egyenes ágon leszármaztatható a gazdasági lehetetlenülés elvéből és a valutáris problémákból. A háborús gazdasági magánjognak pedig más államokban is volt jogirodalmuk és joggyakorlatuk, még pedig a fenti államoknál haladottabb és tisztultabb szempontok alapján. Csak két államot említek, amelyek a vétkesség teóriájáról egy pillanatra sem szereztek tudomást és mindjárt a helyes méltányossági elvből indultak ki, t. i. Csehszlovákiát és Svájcot. Még Németországban jó hosszú ideig operáltak a vétkesség és késedelem fogalmával — igaz, hogy már 1923-ban *birói gyakorlat* döntötte meg ott a márka-márka elméletet, addig — és ez igen dicséretre méltó dolog, e fentemlített két alig romló valutájú állam, amelyeknek pedig ezáltal sokkal nehezebb helyzete volt, a probléma megláthatása szempontjából, már 1919-ben teljes egészében magáévá tette az u. n. Klauzel-Theoriát.

Itt jegyezzük meg, hogy a javaslat indokolásában éppen a legnagyobb hiánynak azt tartom, hogy a „méltányosság“ fogalma úgy van odaállítva, mint egy abszolút vitán kívül és

felül álló mindenki által egyformának érzett precíz és rég kialakult dogma. *Pedig ez éppen a magyar valorizációs mentálitásnak nagy tévedése.*

A valorizáció szempontjából a méltányosság fogalmát körül kellett volna írni s főleg körül kellett volna határozni. A méltányosság fogalma éppen az a terület, ahol a gazdasági és a jogi gondolkodás egymástól homlokegyenest eltérnek és okozzák e problémának nagyfokú caotikusságát s épp azért itt kellett volna a javaslatnak legalább is direktívát adni, hogy melyik méltányossági fogalmat veszi a maga számára irányadónak. Vajjon a jogi méltányosságot, amelynek elvé az, hogy mit lehet és szabad cselekedni *ex fide bona*, avagy a gazdasági életben szereplő „Billigkeitei” fogalmát. A német teoria rengeteg sokat vitázott e kérdés felett és e vitát azután a joggyakorlat döntötte el. A Rg. I. 455/1923. számú határozatában kimondotta, hogy „a felértékelés nem történhetik egyszerű méltányossági mértékkel, hanem a jogszabályait is be kell vonni a mérlegelés keretébe még pedig olyan mértékben, amint azt a B. G. B. 242. §-a előírja” (e szakasznak a magyar Polg. törvénykönyv javaslat szerint a 855. §. felel meg, természetesen a 855. szakasz nincs annyira kommerzializálódva és méltányosság helyett a sokkal enyhébb jóhiszeműséget használja).

Az itt említett jogi méltányosság egészen más, mint az üzleti életben szokásos „Billigkeitei” és ennek a jogi méltányosságnak legtisztább ágazata az u. n. Klauzel-theoria, amely azt jelenti, hogy mindkét fél követelését felállítják a „*clausula rebus sic stantibus*” elv alapján tisztán azt vizsgálva, hogy mi történne a jelen jogi konstrukció között akkor, ha nem következett volna be bármilyen gazdasági eltolódás és igyekeznek a *szerződés fentartása mellett* valami oly érdekkiegyenlítést keresni, amely a szerződés szellemét nem sértve, a szolgáltatás és ellenszolgáltatás egyensúlyát adja mégis meg. Ez az elmélet a legtisztább és a leghaladottabb és nemcsak igazságossági szempontból áll jóval felette a magyar elgondolásnak, de jogi szempontból is helyesebb, mert a szerződések lehető fentartásának elvén alapszik, és szellemében nem hordja magában „a gazdasági lehetetlenülésem keresztül ment jogrendszerek jogászai rokkantságát”.

Ezek után már világos, hogy a „*Clausula rebus sic stantibus*” egyike a méltányossági teoriáknak, még pedig a méltányossági teoriák közül az, amely tisztán jogi elemekből van összetéve. Méltányossági teoria az u. n. Geld-Entwertungsschadentheorie, amely egyezik Schuster elvével, amelyben azonban a jogi elem nem olyan predomináló, mint az előbbi teoriában. Harmadik méltányossági teoriaként az osztrák jogiro-

dalom (Wahle) a Deckungsfond-teoriát említi a javaslat életbiztosítási szerződéseket „valorizáló rendszere”, azonban szerény véleményem szerint ez a rendszer jelen cikk keretén belül nem tárgyalható.

A három rendszer közt lévő különbségek a nevükben foglaltatnak és róluk kár több szót vesztegetni. A rendszereknek azonban a gyakorlatban való alkalmazása korántsem elhanyagolandó probléma és e kérdés nem annyira teoretikus kérdés, mint az első pillanatra látszik.

Ha a javaslat világosan az egyik, nevezzük most már méltányossági rendszerre helyezkedne, ezzel legalább az volna elérve, hogy az egy szemszögből való nézés egyszerűsége költözne bele. De ennél a szempontnál is fontosabb az, hogy ezáltal a joggyakorlat egységesebben fejlődhetne mint most, amikor számára a három út továbbra is nyitva marad.

Ezen talán kissé túl hosszúra nyújtott elméleti bevezetés után rátérek magára a javaslatra.

„Az 1. §. minden reményt csirájába rögvest alá ázott, mondotta sok Kommentator. Tényleg igaz az, hogy egy valorizációs javaslat, amely elvben a korona-korona alapon áll, igazán csak a legnagyobb jóakarattal nevezhető „felértékelési törvénytervezetnek”. Kár volt ezt a mumust előre küldeni és fölösleges is volt, mert lehetett volna az egész javaslatot, az úgy a szövegben, mint az indokolásban is igen gyakran használt „méltányossági szólammal” kezdeni. Hogy a korona-korona elmélet fentartása nem szükséges még e javaslat szempontjából sem, az teljesen bizonyos, mert hiszen a javaslat 3. és 4. §§. a javaslatban is mint kivételek vannak konstituálva és éppen úgy lehettek volna kivételek az általam fentemlített méltányossági elv alól és akkor, ha másban nem, talán perspektívában és főleg mentalitásban rengeteget nyert volna a javaslat, azon felül nyitva maradt volna az ajtó a jövő számára egy esetleg szélesebb körű újabb valorizálás számára.

Tisztán jogi szempontból bírálva a javaslatot, nem kívánok kitérni arra, hogy az állam számára milyen igazságtalan előnyöket rejt magában, amelyek azonban még így is fentarthatók lettek volna a Klauzel-theoria elfogadása dacára.

A javaslat 2. §-a azután világosan mutatja a teoretikus meg nem alapozottságból származó minden bajt. E szakasz méltányossági része így hangzik: „a korona értékcsökkenésének méltányos figyelembevételével”. Ime a tisztán gazdasági méltányosság és nem a helyes jogász méltányosság. Nem azt mondja a javaslat, hogy a követelések felértékelendők akkor, ha az jogszerű és igazságos, hanem csak azt, hogy velük figyelembe a gazdasági élet láz-tabelláját és adjunk be

ellenszert, mert ez szükséges. Kizárólag a korona esése lehet ok a méltányosságra és nem az, hogy néha igazságos volna a szerződéseket reparálni, mert nem felelnek meg azon intenciónak, amely a felek szeme előtt lebegett akkor, amidőn a szerződést megkötötték. Itt látszik csak, hogy mit ér a „Clausula rebus sic stantibus“ elve, milyen tág és minden vonatkozásban alkalmazható, míg az a méltányossági elv, amely a korona romlásának csak egyik függvénye, úgy néz ki, mint a foltozó varga Persephone mellett. A „Clauzel-theorie“ egy jogelv, amely alkalmas a jogászai gondolkodás megreformálására, szinte túlnő a felértékelési törvény keretein, míg vizsgat a javaslat fenti szövegezése nyitva hagyja azt a problémát, hogy mi történjék akkor, ha valamely áru jobban emelkedett, mint a korona romlott. (A német judicaturának ez évben ez volt a legtöbb Reichsgericht határozatot produkáló problémája).

Csak per tangente emlitem, hogy e szakasz nem imperative van szövegezve („lehet megállapítani“) tehát mód van arra, hogy a joggyakorlat a 3. és 4. §-okban irt kivételeken kívül is ragaszkodhasson a teljesen abszurd korona-korona elemlethez. E szakasznál még egy indokolási naivitásra kívánok rámutatni, amely talán nem is naivítás, de nincs összhangban a szöveggel „a bírói gyakorlat majd a valorizációra irányuló kérelem előterjesztésének idejét, majd az adós késedelmének kezdetét, néha a lejárat idejét vette figyelembe és csak igen kivételesen a követelés keletkezésének idejét. A javaslat e tekintetben a legmesszebbmenő (?) álláspontot tette magáévá.“ Hol van ez ebben a szakaszban kimondva; a 2. §. szövege így hangzik: „Ha a magánjogi pénztartozás meghatározására az 1924. évi július hó első napját megelőző időpont irányadó, összegét a jogosult kérelmére, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, az alábbi rendelkezések szerint a korona értékcsökkenésének méltányos figyelembevételével a névértéknél magasabb összegben lehet megállapítani (átértékelés).“ Szerény véleményem szerint a bíróságoknak továbbra is módjában áll vizsgálni az ő eddigi szemüvegükön keresztül, hogy a vétkesség mely időpontban állott be, mikor volt az az időpont, amikor a feleknek látniuk kellett volna, hogy egy elkövetkezendő perben a bíróság, hogy fogja megállapítani a valorizáció kezdődőpontját. E szakasz csak a Stichtagot mondja meg, t. i. hogy mely követelések felértékelhetők, de a felértékelés kezdő időpontjának meghatározását továbbra is a bíróságokra bizza, amelyeknek, ha e törvényjavaslat szellemét követik újból a mechanikai felértékelési időpontokhoz és nem a méltányossághoz kell fordulniuk.

A 3. §-ban mást mond a törvény szövege, mint az indoklásban. Szól e szakasz a kölcsöntartozásokról s többek között

ezt mondja: „Ha a *felek* átértékelhető pénztartozást változtattak át kölcsöntartozássá,“ szóval itt a feleken van a hangsúly s az ő tevékenységük az irányadó. Nem így az indokolás, amely azt mondja: a készpénz kölcsöntartozás átértékelését megengedi akkor, ha az nem kölcsöntartozásként keletkezett, hanem a *javaslat* értelmében átértékelhető pénztartozásból lett utóbb kölcsöntartozássá. Itt tehát akkor is van átértékelés, ha egy eredetileg másként elgondolt követelés a *felek akaratán kívül* esetleg attól függetlenül változtak át kölcsöntartozássá. — Ez pedig nem is olyan ritkán és tisztán csak a teoriában előforduló eset. Hiszen harmadik személy belépése egy jogviszonyban mindig elképzelhető és elképzelhető az is, hogy ezen harmadik személy belépése folytán az eredeti jogviszony a jogi konstrukció szempontjából eltolódik, nem is beszélve arról, hogy számolni kell azzal is, hogy előre nem látható okból, lehet felek akartán kívül egy eredetileg nem kölcsönnek kontemplált jogügyletből olyan valami jogi konstrukció keletkezik, amely a kölcsön kritériumait viseli magán. — De mindettől eltekintve, ha ez csak egy teoretikus eshetőség is, akkor sem okvetlenül szükséges, hogy a szöveg és indokolás egymásnak ellentmondjanak.

Ugyanilyen szöveg és indokolás ellentmondási hiba van a 11. §-ban is. Itt viszont a szöveg a helyes és az élethez közelebb álló, míg az indokolás szükmarku. E szakasz a gazdasági lehetetlenülről szól; és míg az indokolás folyton hangsúlyozza, hogy a gazdasági lehetetlenülés csak pénztartozás esetén lehetséges, addig a szöveg e kérdést igen ügyesen nyitva hagyja; ami igen hasznos, mert ezt bizonyítja a külföldi judicatura is. Itt ugyanis kifejlődött az a tétel, hogy nem helyes csak egy u. n. áruhoz kötött gazdasági lehetetlenülről beszélni. — Németországban, amikor márka zuhanás volt és azután a megállás következett be, igen sok oly per került a bíróságok elé, amelyek azért támadtak gazdasági lehetetlenülés címén, mert az alperes azzal védekezett, hogy ő mint gondos kereskedő, teljesen jóhiszeműen számolt a márka továbbzuhanásával és ez a számítása nem vált be. Üzleti szokás volt ugyanis a gazdasági életben számolni a márkazuhanással és két hetes „Spannung-al“ bíró ügyleteknél a szerződés keletkezési időpontjánál a márka kurzus 4—5—600 szorosával üzleti kalkulációt csinálni. Ez természetesen a márkaesés megállásánál a gazdasági lehetetlenülés iskola példájához vezetett, amit azután a Reichsgericht akceptált is. Nálunk ilyen üzleti számítás nem jött gyakorlatba, de a gondolat, hogy nemcsak árutartozásnál van gazdasági lehetetlenülés, megszivlelendő és e teoria nagyon alkalmazható lenne a tőzsde-krach idején beállott u. n. „el-számolások“ igazságos revíziójánál.

A 8. §. is csak annyiban tartozik a 3. §. 1. pont és 11. §. kategóriájába, hogy jogászi szépséghiba felértékelési törvénybe olyasvalamit bevenni, ami oda nem tartozik; t. i. azt, hogy az állam ellen sémmiféle vonatkozásban biztosítási végrehajtást elrendelni nem lehet. Az állam a javaslatban éppen eléggé meg van védve és bátran nevezhetnénk e javaslatot az állami gazdasági rend hatályosabb védelméről szóló t. c.-nek és kár e nagyvonalúságot azzal megbolygatni, hogy a végrehajtási eljárásba tartozó intézkedés az ujabban egyedül divatozó jogalkotó tényező, — az ötletszerűség alapján ide beszurni.

Visszatérve a teoretikus alapelgondolási hiányból származó hibákra, a 9. §. minden átmenet és logikai indokolás nélkül egyszerre elfogadja a „Klauzel-teória“-t és ez a második „általában“ lerontja vagy legalább is zavarossá teszi a 2. §-ában irt „általános“-t. T. i. nem világos és nem is tudjuk, hogy ez a 9. §. a 2. §-nak egy fokozása, illetve egy plusa akar-e lenni? Vajjon az e szakaszban irt tartozások jobban, vagy kevésbé valorizálандók, mint a 2. §-ban irtak? Gondol a javaslat arra és itt van a fő hamleti kérdés, hogy ez a méltányosság más méltányosság, mint a 2. §-beli? Ez a jogászi, amaz pedig a gazdasági: „There is the rub.“

Végezetül a 10. §-ról, habár ez kívül esik jelen perspektivikus elgondolástól. Ez viszont nem a 9. §-hoz, hanem újra a 2. §-hoz simul, mert nem így mondja, hogy az egyes jogviszonyokon belül a méltányosság ezen elvek figyelembevételével állapítandó meg, nem a Klauzel-teoriából folyó szellemet, hanem a fenti gazdasági számítási módot választja. Igaz viszont, hogy a 10. §. 1. bekezdésre következik egy második bekezdés, amely megint a „Klauzel-teória“ alapján áll, természetesen nem menten a magyar judicatura által megkívánt „látnoki képességi kötelezettségtől“ (tartozásának összegét felhasználhatta-e?

E szakasz indokolásánál a javaslat megemlékszik a Treu und Glauben elvéről, de azt mint alapelvet kifejezetten elveti és csak mint subsidiárus eszközt kívánja alkalmazni. Valószínűleg azért, hogy a judicaturának továbbra is megadassék a nyugodt fejlődési meder, „vétkesség és késedelmi“ alapon, erre egyenes felszólítás is van a következő szövegbekezdésben, ahol utalás történik a vétkes késedelemre. „Bizony mondom tinéktek, a vétkes késedelemben elvészen az a kevés méltányosság, amit a javaslat még meghagyott.“ Csak elméleti alapokat akartam adni, ezekre kívántam rámutatni, de érzem azért, hogy kötelességem legalább annyit kijelenteni, hogy e javaslat nem egy valorizációs, hanem devalorizációs javaslat, mely azonfelül, hogy egyetlen egy új valorizációs területet sem ad, még a méltányosság és a bírói gyakorlat által elhó-

ditott területeket is vissza akarja venni. (Lásd: vasutfuvarozási jog és főleg az indokolásnak a bíróságokhoz intézett apai tanácsait.) És e sok rossz dacára mégis haladás, mert legalább érezzük belőle azt, hogy a régi magánjogon már változtatni akarnak azok is, akik a legridegebb *quieta non movere* alapján állanak.

Dr. Wolf Ernő.

Gazdasági lehetetlenülés a valorizációs javaslatban.

Irta: *Dr. Markos Olivér* budapesti ügyvéd.

I. A valorizációs törvényjavaslat 11-ik §-a a gazdasági lehetetlenülés kérdését a következőképen kívánja szabályozni:

„Ha a visszterhes szerződés esetében a szerződés megkötése után az általános gazdasági viszonyokban a szokásos szerződési kockázatot tetemesen meghaladó olyan mélyreható változás állott be, amellyel a felek okszerűen nem számolhattak s amelynek következtében a szolgáltatásnak és ellenszolgáltatásnak a felek részéről szem előtt tartott gazdasági egyensúlya felborult vagy a szerződés alapjául szolgáló másnemű feltételezés meghiusult, úgy hogy az egyik fél a jóhiszeműséggel és méltányossággal ellentétben nem várt aránytalan nyereségre tenne szert, a másik fél pedig ugyanilyen veszteséget szenvedne: (gazdasági lehetetlenülése) a bíróság — amennyiben a szerződésből eredő pénztartozás átértékelését a felek vagyoni helyzetére vagy az eset körülményeire figyelemmel célravezetőnek nem találja, — a felek kölcsönös kötelezettségeit kérelemre a méltányosságnak megfelelően módosíthatja vagy az egyik felet a szerződéstől elállásra jogosíthatja fel.

Előszerződéstől akkor is elállhat az egyik fél, ha a szerződésnek a körülményekből kitünő célja a viszonyok előre nem látható időközi változása következtében meghiusult, vagy ha a változás alkalmas arra, hogy annak következtében a félnek a szerződésbe vetett bizalma megründüljön. A meghiusult szerződés alapján már teljesített pénzszolgáltatás visszatérítésére az előbbi §-ok rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell.“

A javaslat itt közölt egyetlen szakaszában próbálja tehát egybefoglalni a több mint 10 éves joggyakorlatnak a gazdasági lehetetlenülésre vonatkozó eredményeit. Nagy kérdés, hogy egyfelől a mai állandóan változó gazdasági viszonyok mellett a törvényhozó alkalmasan választotta-e meg az időpontot arra, ezt a kérdést is a törvény merevségével rendezze, másfelől hogy az idevonatkozó joggyakorlat bőséges anyagát és szinte át sem tekinthető részletkérdéseit lehet-e egyetlen törvényszakasz keretei közé szorítani.

A magunk részéről mindkét kérdésre tagadó választ kell adnunk, már csak azért is, mert felfogásunk szerint éppen a gazdasági lehetetlenülésnél produkál az élet napról-napra olyan új eseteket, amelyeket előrelátni és előre szabályozni törvényhozó nem lehet képtés.